O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E. Po‘latov

2024-yil “29” 08

Ro‘yxatga olindi: 610 10100
2024-yil “29” 08

EKSKURSIYASHUNOSLIK VA GID HAMROHLIGI

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	1000000	– Xizmatlar
Ta’lim sohasi:	1010000	– Xizmat ko‘rsatish sohasi
Ta’lim yo‘nalishi:	61010100	– Mehmonxona xo‘jaligini tashkil etish va boshqarish

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr	Kreditlar
EGH2106	2024 - 2025	3	6
Fan/modul turi	**Ta’lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Tanlov	O‘zbek/rus		6

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi	72	108	180

2 I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarda mamlakatimizning boy tarixiy merosi, ekologik-rekreasion maskanlari, ishlab-chiqarish obyektlarida, ziyoratgohlarda sifatli, xavfsiz ekskursiya xizmatlarini tashkil etish hamda, ulardan turizm sohasida samarali foydalanish bo‘yicha yo‘nalishiga mos bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish.

Fanning vazifasi – uni o‘rganuvchilarga “Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi” fanining maqsadi va vazifalarini bilish, ekskursiya xizmatining funksiyalari, xususiyatlari va ekskursiya xizmatini tasniflash, ekskursiya rahbari - gidga qo‘yilgan talablarni o‘rgatish, ekskursiya xizmatini tayyorlash texnologiyasini o‘rgatish, ekskursiya obyektlarini tanlash va baholash, ekskursiya xizmati marshrutini tuzish va sinov ekskursiyasini o‘tkazish tartibini o‘rgatish, ekskursiya xizmatida obyektlarni ko‘rsatish usullarini o‘rgatish, ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilish usullarini o‘rgatish, ekskursiya xizmatining tashkiliy masalalarini tahlil qilish, O’zbekistonning tarixiy-arxitektura yodgorliklariga ekskursiya xizmatini tashkil qilishni o‘rgatish, O’zbekistonning ekologik hududlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilishni o‘rgatish, turizmning maxsus turlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilishni o‘rgatish, ekskursiya xizmatida ekskursantlarning xavfsizligini ta’minlashni tushuntirish hamda ekskursiya xizmatida birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatish qoidasini o‘rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish natijasida, turizm sohasida ekskursiya xizmatlarini sifatli tashkil etish texnika va texnologiyasini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

3 II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: “Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi” fanining maqsadi va vazifalari

“Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi” fanining maqsadi va vazifalari. Ekskursiya xizmatining mazmuni va mohiyati. Ekskursiya xizmati muloqot shakli sifatida. Ekskursiya xizmati pedagogik jarayon sifatida.

mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ish yoki testni topshirish.

7 Asosiy adabiyotlar:

1. Dr Sampad Kumar Swain. Travel Agency and Tour Operations Management. Pondicherry University. India. 2014.
2. Boltabayev M.R., Tuxliyev I.S., Safarov B.Sh., Abduhamidov S.A. “Turizm: nazariya va amaliyot”. Darslik. T.: “Fan va texnologiya”, 2018y.
3. Tuxliyev I.S., Amriddinova R.S., Tursunova G.R. “Ekskursiya xizmatini tashkil qilish” O‘quv qo`llanma. T.: Barkamol fayz media 2018 y. 296 b.
4. Долженко Г. “Экскурсионное дело”. Уч.пос. М. 2006. 304 с.
5. Емелянов Б.В. “Экскурсоведение” Уч.пос. М. 2006. 117 с.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Tuxliyev I., Ibadullayev N. “Turizm operatorlik xizmatini tashkillashtirishning asoslari” O‘quv qo‘llanma. SamISI. Samarqand 2011. 256 b.
2. Amriddinova R.S. “Ekskursiya ishini tashkil etish” (amaliy darslarni o‘tish bo‘yicha uslubiy ko‘rsatma) Samarqand 2009. 57 b.
3. Ibadullayev N.E. “O‘zbekistonning turistik resurslari” Ma’ruzalar kursi. Samarkand 2009. 128 b.
4. Hayitboyev R., Amriddinova R.S. “Turizmning maxsus turlari”. Samarqand 2008. 44 b.
5. Hayitboyev R. va boshq. “Turizm marshrutlarini ishlab chiqish”. O‘quv qo‘llanma. SamISI. 2016. 176 b.

Axborot manbaalari:

1. www.gov.uz - O‘zbekiston Respublikasining hukumat portali.
2. www.lex.uz - O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
3. www.uzbektourism.uz - O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat va turizm vazirligi.

8 Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O‘quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi -sonli yig‘ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FQ-13-16

9 Fan/modul uchun ma’sul:

R.S.Amriddinova – SamISI Turizm” kafedrasi dots.

A.Yu.Talibova – SamISI “Turizm” kafedrasi katta o‘qituvchisi

10 Taqrizchilar:

A.Hazratqulov – “Bo‘ston travel” turistik firmasi direktori;

A.P.Maxmudova– SamISI, “Turizm” kafedrasi dotsenti.

	25. Amir Temur izidan. (Eksursiya dasturini tuzish); 26. Buxoroi sharifga sayohat. (Eksursiya dasturini tuzish); 27. Xorazmi azimning ming yillik tarixi. (Eksursiya dasturini tuzish); 28. O'zbek duradgorchilik sirlari. (Eksursiya dasturini tuzish); 29. Surxon teppaliklari. (Eksursiya dasturini tuzish); 30. Zarafshon qo'riqxonasi javohirlari. (Eksursiya dasturini tuzish); 31. Islom dinining qo'sh ustunlari. (Eksursiya dasturini tuzish); 32. Samarqand – industrial shahar. (Eksursiya dasturini tuzish); 33. Qishlog'imning tarixi. (Eksursiya dasturini tuzish); 34. Urgut chorchinorlari. (Eksursiya dasturini tuzish); 35. Navoiy gavharlari. (Eksursiya dasturini tuzish); 36. Muzeylarda qolgan tarixlar. (Eksursiya dasturini tuzish); 37. Mirzo Ulug'bek yulduzlari. (Eksursiya dasturini tuzish).
4	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - "Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi" fanining maqsadi va vazifalari; ekskursiya xizmatlarining funksiyasi; ekskursiyalarni tasniflash; ekskursiya xizmatini o'tkazishda tashkiliy masalalar; ekskursiya xizmati marshrutida ekskursantlar xavfsizligini ta'minlash; ekskursiya xizmati jarayonida birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish qoidasi haqida ***tasavvurga ega bo'lishi;*** - ekskursiya xizmatlarini tayyorlash texnologiyasi; ekskursiyada obyektlarni ko'rsatish va uning usullari; ekskursiya xizmati jarayonida hikoya qilish va uning usullari; ekskursiya xizmatini o'tkazishda tashkiliy masalalar; O'zbekistonning tarixiy-arxitektura yodgorliklariga ekskursiya tashkil etish; O'zbekistonning ekologik hududlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish; turizmning maxsus turlariga ekskursiyalar tashkil etishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** - ekskursiya rahbari – gidga qo'yiladigan talablar; ekskursiya obyektlarini tanlash va baholash; ekskursiya xizmati marshrutini tuzish va sinov ekskursiyasini o'tkazish tartibi, ekskursiya shiini tashkil etish, ekskursiya jarayonidagi ishlarni rejalashtirish va loyihalashtirish hamda yangi ekskursiya dasturlarini ishlab chiqish ***ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.***
5	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-so'rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar namoyishi; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil

	2- mavzu. Ekskursiya xizmatining funksiyalari, xususiyatlari va ekskursiya xizmatini tasniflash Ekskursiya xizmatining asosiy funksiyalari: ilmiy-targ'ibot funksiyasi; nazariyani hayot bilan bog'lash funksiyasi; axborot funksiyasi; madaniy hordiqni tashkil etish funksiyasi; madaniy-texnik dunyoqarashni kengaytirish funksiyasi; inson qiziqishlarini shakllantirish funksiyasi. Ekskursiya xizmatining xususiyatlari. Ekskursiya xizmatini tasniflash. **3- mavzu. Ekskursiya rahbari – gidga qo'yilgan talablar** Gid kasbining o'ziga xos xususiyatlari. Gid kasbining yuzaga kelishi bosqichlari. Gidning shaxsiy fazilatlari, mahoratiga qo'yilgan talablar. Gidning nutq madaniyati. Nutq tempi va ritmi. Gid faoliyatini tashkil etishning bosqichlari. **4- mavzu. Ekskursiya xizmatini tayyorlash texnologiyasi** Yangi ekskursiyani tayyorlash jarayoni. Ekskursiya xizmatining maqsadi, vazifasi va mavzusini aniqlash. Ekskursiya xizmati ma'lumotlari uchun manbalar izlash. Ekskursiya xizmatining asosiy va individual matnini tayyorlash. Asosiy va individual matnga qo'yiladigan talablar. "Gid portfeli"ni taxlash. "Gid portfeli"dagi materiallarga qo'yiladigan talablar. **5- mavzu. Ekskursiya obyektlarini tanlash va baholash** Ekskursiya obyektlari. Ekskursiya obyektlarini tasniflashning ahamiyati. Ekskursiya obyektlarini baholash mezonlari. Obyektning ilmiyligi; mashhurligi; jozibadorligi; tashqi ko'rinishi; saqlanganlik holati; joylashuvi. Obyekt kartochkasini tuzish tartibi. **6- mavzu. Ekskursiya xizmati marshrutini tuzish va sinov ekskursiyasini o'tkazish tartibi** Ekskursiya xizmati marshrutini tayyorlash jarayoni. Ekskursiya xizmati marshrutini tuzishda qo'yilgan talablar. Ekskursiya xizmatining texnologik xaritasini tuzish. Sinov ekskursiyasini o'tkazish va ekskursiya mavzusini tasdiqlash tartibi. **7- mavzu. Ekskursiya xizmatida obyektlarni ko'rsatish usullari** Ekskursiya xizmatida obyektlarni ko'rsatishning vazifasi. Obyektlarni ko'rsatishning sharoitlari va pog'onalari. Obyektlarni ko'rsatishning turlari va o'ziga xos xususiyatlari. Obyektlarni ko'rsatishning usullari **8- mavzu. Ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilish usullari** Ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilish vazifalari. Ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilishning o'ziga xos xususiyatlari. Obyektlarni hikoya qilishning usullari.

9- mavzu. Ekskursiya xizmatining tashkiliy masalalari

Ekskursiyani xizmatini o'tkazish texnikasi: gidning guruh bilan tanishishi; guruhni obyekt oldida to'g'ri joylashtirish; ekskursantlarning harakatlarini nazorat qilish; ekskursiyada vaqtni to'g'ri taqsimlash. Ekskursantlarda e'tibor susayishi va uni bartaraf etish yo'llari.

10- mavzu. O'zbekistonning tarixiy- arxitektura yodgorliklariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish

Samarqand, Buxoro, Xorazm, Toshkent viloyatlari va Toshkent shahrining tarixiy - arxitektura yodgorliklari ekskursiya obyektlari sifatida. Mamlakatimizning boshqa viloyatlaridagi tarixiy-arxitektura yodgorliklari ekskursiya obyektlari sifatida.

11- mavzu. O'zbekistonning ekologik hududlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish

Ekologik resurslarning ekskursiya xizmatini tashkil etishdagi o'rni. Ekologik faoliyatni amalga oshirishda milliy parklar va qo'riqxonalarning o'rni. Ekologiya mavzusidagi ekskursiyalar marshrutining o'ziga xosligi.

12- mavzu. Turizmning maxsus turlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish

Turizmda maxsus turlar. Turizmdagi maxsus turlarning tarifi. Maxsus turlarni turizmda shakllantirish. Turizmdagi maxsus turlarning tasnifi, tavsifi va geografiyasi. Maxsus turlarga ekskursiya xizmatini tashkil qilishning o'ziga xosligi.

13- mavzu. Ekskursiya xizmatida ekskursantlarning xavfsizligini ta'minlash

Turist va ekskursantlarning qonunchilik tomonidan himoyasi va xavfsizligini ta'minlash. Turist va ekskursantning huquq va majburiyatlari. Gidning huquq va majburiyatlari, moddiy javobgarligi.

14- mavzu. Ekskursiya xizmatida birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish qoidasi

Birinchi tibbiy yordamning ekskursiya jarayonidagi ahamiyati. Yurakni massaj qilish qoidasi. Ekskursiya jarayonidagi turli noxush holatlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidasi. Jabrlanuvchini transportda kasalxonaga jo'natish qoidasi.

III. Amaliy mashg'ulotlarlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. "Ekskursiyashunoslik va gid hamrohligi" fanining maqsadi va vazifalari
2. Ekskursiya xizmatining funksiyalari, xususiyatlari va ekskursiya xizmatini tasniflash

3. Ekskursiya rahbari – gidga qo'yilgan talablar
4. Ekskursiya xizmatini tayyorlash texnologiyasi
5. Ekskursiya obyektlarini tanlash va baholash
6. Ekskursiya xizmati marshrutini tuzish va sinov ekskursiyasini o'tkazish tartibi
7. Ekskursiya xizmatida obyektlarni ko'rsatish usullari
8. Ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilish usullari
9. Ekskursiya xizmatining tashkiliy masalalari
10. O'zbekistonning tarixiy- arxitektura yodgorliklariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish
11. O'zbekistonning ekologik hududlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish
12. Turizmning maxsus turlariga ekskursiya xizmatini tashkil qilish
13. Ekskursiya xizmatida ekskursantlarning xavfsizligini ta'minlash
14. Ekskursiya xizmatida birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish qoidasi

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Ekskursiya xizmatining mazmuni va mohiyati;
2. Ekskursiya xizmati muloqot shakli sifatida;
3. Ekskursiya xizmati pedagogik jarayon sifatida;
4. Ekskursiya xizmatining xususiyatlari;
5. Ekskursiya xizmatida obyektlarni hikoya qilish vazifalari;
6. Ekskursiya xizmatida obyektlarni namoyish qilish vazifalari;
7. Gid faoliyatini tashkil etishning bosqichlari.;
8. Ekologik resurslarning ekskursiya xizmatini tashkil etishdagi o'rni;
9. Obyektlarni ko'rsatishning turlari va o'ziga xos xususiyatlari;
10. Sinov ekskursiyasini o'tkazish va ekskursiya mavzusini tasdiqlash tartibi;
11. Ekskursiya obyektlarini baholash mezonlari;
12. Ekskursiya xizmatining texnologik xaritasini tuzish;
13. Ekskursiya xizmatida ekskursantlarning xavfsizligini ta'minlash;
14. Ekskursiya xizmatida birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish qoidasi;
15. Moviy gumbaz ostidagi shahar. (Eksursiya dasturini tuzish);
16. Sharq taronasi-qalb durdonasi. (Eksursiya dasturini tuzish);
17. Ko'pkari – alp yigitlar o'yini. (Eksursiya dasturini tuzish);
18. Orol ko'z yoshi. (Eksursiya dasturini tuzish);
19. Samarqand – bilimlar maskani. (Eksursiya dasturini tuzish);
20. O'zbegim milliy ananalari. (Eksursiya dasturini tuzish);
21. Milliy hunarmandchiligimiz – faxru iftixorimiz. (Eksursiya dasturini tuzish);
22. Xushbo'y nonimiz – xushro'y nonimiz. (Eksursiya dasturini tuzish);
23. Mustaqillik binolari. (Eksursiya dasturini tuzish);
24. Navqiron Toshkentim kechasi va buguni. (Eksursiya dasturini tuzish);